

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม กล่าวคือ การศึกษาจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ เพื่อให้คนเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคมต่อไป ดังนั้น การศึกษาจึงต้องแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวม ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อันเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษาของไทยถึงเวลาปรับเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างผลผลิตได้สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อดุลย์ วังศรีคุณ, 2557 : 1) คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 แห่งยูเนสโก จำนวน 15 คน ได้สรุปแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยมีตอนหนึ่งที่กล่าวถึง “สี่เสาหลักทางการศึกษา” ซึ่งเป็นหลักในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยการเรียนรู้ 4 แบบ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เพื่อรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด การแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้เน้นการฝึกสติ สมาธิ ความจำ ความคิด ผสมผสานกับสภาพจริงและประสบการณ์ในการปฏิบัติ 2) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้ หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถและความชำนาญรวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ สามารถประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนรู้จะเป็นการบูรณาการระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติที่เป็นประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม 3) การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของแต่ละบุคคลในสังคม และ 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญาให้มีความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ศิลธรรม สามารถปรับตัวและปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น (วิชัย วงศ์ใหญ่, 2557 : 1-2) จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าในศตวรรษที่ 21 เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นวิถีการดำเนินชีวิต เทคโนโลยีและสารสนเทศ และการศึกษาของเด็กยุคใหม่ ซึ่งสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับยุคสมัยอันจะส่งเสริมให้บัณฑิตที่จบการศึกษามีสมรรถนะรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

ครูเป็นอีกอาชีพที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การผลิตบัณฑิตครูแบบเดิมหรือสมรรถนะแบบเดิมไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความคาดหวังและการปฏิบัติงานตามสภาพจริงในสถานศึกษาได้ ดังนั้นสถาบันการผลิตครูร่วมกับนักวิจัยจึงพยายามที่จะศึกษาสมรรถนะที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสถาบันการศึกษาและเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

ทั้งนี้ได้มีนักการศึกษาหลายคนนำเสนอสมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21 อาทิเช่น พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข (2557 : 8-9) กล่าวว่า ครูจะต้องมีทักษะ 7C ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การเรียนรู้เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การนำนวัตกรรมไปใช้ การประเมินตามสภาพจริง การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การจัดการชั้นเรียน และการเสริมสร้างลักษณะ และสุพรทิพย์ ธนภัทรโชติวัตร (2557) ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 พบว่าแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านความรู้ความสามารถในสาขาวิชา ด้านที่ 2 ด้านการปฏิบัติตนและเห็นคุณค่าวิชาชีพครู และด้านที่ 3 ด้านสังคมพหุวัฒนธรรม นอกจากนี้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการมีความตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงได้มอบหมายให้สถาบันบัณฑิต-บริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทำวิจัยเรื่อง “การกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 จะประกอบไปด้วยแนวทางในการดำเนินการที่สำคัญทั้งการ “ซ่อม” และการ “สร้าง” ควบคู่กันไปเพื่อเป็นการปรับแต่งซ่อมแซมกลไกการศึกษาเดิมให้ดียิ่งขึ้นและสร้างเสริมกลไกใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองพลวัตการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษที่ 21 รวมถึงสร้างพลังของการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของไทยในทางปฏิบัติอย่างยั่งยืนและสมดุล เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง (อดุลย์ วังศรีคุณ, 2557 : 14-15) โดยการซ่อมประกอบด้วย 1) ปฏิรูประบบการผลิตครูและพัฒนาศักยภาพครูประจำการ 2) ปฏิรูปการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ปฏิรูประบบการประเมินเน้นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Formative assessment) และ 4) ปฏิรูปเชิงโครงสร้างและบริหารการเปลี่ยนแปลงตลอดจนปฏิรูประบบการบริหารจัดการ (Management system) ส่วนการสร้าง คือ สร้างสังคมแห่งปัญญา (Wisdom-based society) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive learning environment) เพื่อสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ไม่ใช่แค่เน้นแต่วิชาการ)

สภาวะการศึกษาไทยในปัจจุบันสัดส่วนของเด็กวัยเรียนที่ไม่ได้เรียน (นักเรียนบางคนลาออกกลางคัน) ก่อนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายคงมีสัดส่วนสูง ปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรและระดับการศึกษาของแรงงานไทยยังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนจากการประเมินผลทั้งภายในประเทศ (O-NET) และเปรียบเทียบกับระหว่างต่างประเทศ (PISA) ยังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันการศึกษาในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ที่มีเศรษฐกิจดีกับจังหวัดอื่น ๆ ที่สภาพเศรษฐกิจไม่ค่อยดีหรือยากจนกว่ายังคงแตกต่างกันสูง หรือมีความแตกต่างด้านคุณภาพอย่างมากระหว่างโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองใหญ่กว่า 300 แห่ง กับโรงเรียนรอบนอกราว 30,000 แห่ง การแก้ปัญหาของรัฐบาลทำได้จำกัด มีลักษณะตามแก้ปัญหาเป็นเรื่อง ๆ แก้ได้เฉพาะบางประเด็น แต่ไม่ได้มีการบูรณาการปฏิรูปการศึกษาทั้งประเทศทั้งระบบโครงสร้างอย่างเป็นองค์รวม สำหรับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญนั้นควรปฏิรูปตั้งแต่ผู้บริหารครูอาจารย์ ปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผลและปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการให้มีคุณภาพ/ประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ปฏิรูปการคัดเลือกคนที่ต้องการเรียนครูอย่างเลือกเฟ้น และปฏิรูปหลักสูตรการสอน และการวัดผลนักศึกษาครู นอกจากนี้ครูต้องรักการอ่าน ใฝ่เรียนรู้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์เป็นจึงจะสามารถไปสอนนักเรียนในแนวใหม่ได้ สำหรับครูเก่าต้องประเมินผลใหม่ เช่น

จัดให้ครูระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาทดสอบวิชาพื้นฐาน จิตวิทยาการเรียน ความรู้ทักษะการสอน แบบคิดวิเคราะห์ทำนองข้อสอบ PISA ของ OECD ครูที่ได้คะแนนต่ำและปานกลางควรจัดฝึกอบรมใหม่แบบเน้นภาคปฏิบัติและติดตามผลการฝึกอบรมอย่างจริงจัง จัดฝึกอบรมใหม่ สำหรับครูทุกคนให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนที่รักการอ่าน รักการเรียนรู้ คิดวิเคราะห์เป็น สามารถทำงานและสอนแบบใหม่ได้ขณะเดียวกันก็ควรเพิ่มผลตอบแทนและการให้แรงจูงใจครูควบคู่ไปกับการจัดฝึกอบรมเพิ่มเติม เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

สำหรับภาคตะวันออกจัดว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งทางเศรษฐกิจและการศึกษามีโรงเรียนที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองที่ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับดี และในเขตชนบทกับชายขอบที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำโดยอิงผลสอบระดับประเทศ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะยกระดับการศึกษาในภาคตะวันออกให้มีความเหลื่อมล้ำกันน้อยที่สุด โดยสร้างมาตรฐานทางการศึกษาขึ้นเริ่มตั้งแต่การยกระดับความสามารถของบุคลากรครูยุคใหม่ สถาบันผลิตครูจำเป็นต้องยกระดับสมรรถนะครูให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของโรงเรียนในท้องถิ่นและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าทั้งสถาบันการศึกษาและนักการศึกษาต่างตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจึงพยายามที่จะหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาเพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยเป็นหนึ่งในกลุ่มนักการศึกษาที่มีความตระหนักกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงวางแผนที่จะจัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้นมาเพื่อค้นหาสมรรถนะที่จะเป็นสำหรับครูยุคใหม่และสอดคล้องกับความต้องการของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และใช้สมรรถนะเหล่านั้นเป็นกระจุกสะทอนหลักสูตรของหน่วยงานต้นสังกัดในปัจจุบันว่ามีสภาพการณ์เป็นอย่างไร ควรที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือไม่ และมีแนวทางในการปรับปรุงเป็นอย่างไร โดยใช้เทคนิคของการประเมินความต้องการจำเป็นเข้ามาช่วยจัดลำดับความสำคัญของสมรรถนะที่มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ครูในภาคตะวันออกอันจะนำความรู้ที่ได้จากเทคนิคดังกล่าวไปสู่การพัฒนา ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและจัดโครงสร้างของโมเดลการวัดสมรรถนะครูผู้ช่วยที่จำเป็นต่อความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออก
2. เพื่อตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดสมรรถนะครูผู้ช่วยที่จำเป็นต่อความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออก
3. เพื่อประเมินคุณภาพของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ตามสมรรถนะครูผู้ช่วยที่จำเป็นต่อความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออก

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านวิชาการ
  - 1.1 ได้โมเดลการวัดสมรรถนะครูผู้ช่วยที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออก

1.2 ได้เครื่องมือวัดสมรรถนะครูผู้ช่วยที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียง

2. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทางด้านนโยบาย

ผลการวิจัยสามารถที่จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาบัณฑิตครูให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในท้องถิ่น ซึ่งสนับสนุนประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : การผลิตและพัฒนาครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี หัวข้อย่อยที่ 1 ผลิตรูที่ได้มาตรฐานวิชาชีพและมีจิตวิญญาณความเป็นครูและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับสำหรับหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

3.1 ทำให้หน่วยงานได้ทราบว่าหลักสูตรในตอนนี้สามารถพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตครูได้ตรงตามความต้องการของโรงเรียนในท้องถิ่นหรือไม่ และเมื่อวัดสมรรถนะบัณฑิตครูตามความต้องการของโรงเรียนในท้องถิ่นแล้วมีศักยภาพในแต่ละสมรรถนะอยู่ในระดับใด

3.2 ทำให้หน่วยงานสามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตครูได้ตรงตามสภาพปัญหา และสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนในท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูระดับชำนาญการขึ้นไปในภาคตะวันออกเฉียง ประกอบด้วยจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยระยะที่ 1 คือ ครูระดับชำนาญการขึ้นไปในภาคตะวันออกเฉียง จำนวน 300 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยระยะที่ 2 คือ ครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีส่งนักศึกษา คณะครุศาสตร์ไปฝึกประสบการณ์ทางวิชาชีพ จำนวน 50 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

2. ขอบเขตของตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมรรถนะครูผู้ช่วยที่จำเป็นต่อความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียง

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2562 - 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

นิยามศัพท์เฉพาะ

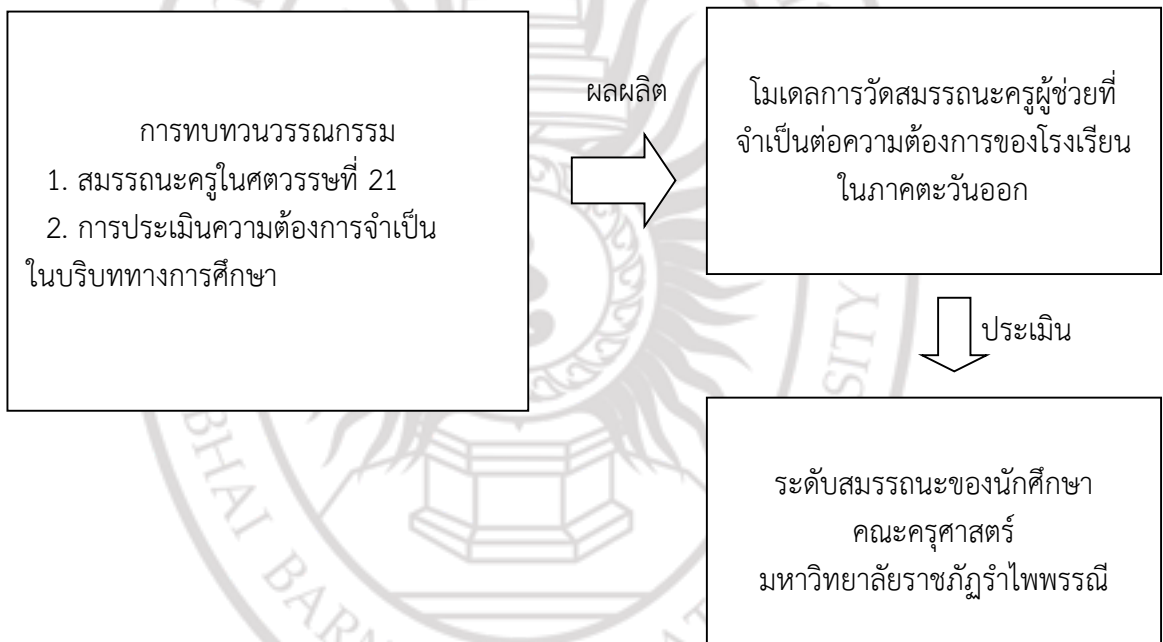
1. ครูในภาคตะวันออกเฉียง หมายถึง ครูระดับชำนาญการขึ้นไปในภาคตะวันออกเฉียง ที่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตจังหวัดจันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว

2. มุมมองของครูในภาคตะวันออกเฉียง หมายถึง ความคิดเห็นหรือทัศนคติของครูระดับชำนาญการขึ้นไป (ครูที่มีประสบการณ์ ความชำนาญในการปฏิบัติงานสูง) ที่มีต่อสมรรถนะของครูรุ่นใหม่หรือครูผู้ช่วยที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียน ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวอาจจะอยู่ในมิติที่ควรจะมีสำหรับวิชาชีพครู หรือมิติที่โรงเรียนกำลังขาดแคลน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียง

3. ความต้องการจำเป็นในบริบททางการศึกษา หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ที่เป็นระบบในการจัดลำดับความสำคัญของสิ่งใด ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจสำหรับวางแผนการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน โดยสิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ประกอบด้วย ปัญหาและความต้องการของสังคม

4. โมเดลการวัดสมรรถนะครูผู้ช่วย หมายถึง โครงสร้างที่สะท้อนคุณลักษณะของครูในการส่งเสริมและผลักดันให้สามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ อุบนิสัย และอัตมโนทัศน์ ซึ่งโมเดลการวัดจะเป็นประโยชน์อย่างมากในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและประเมินคุณภาพบัณฑิตครู

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

โมเดลการวัดสมรรถนะครูผู้ช่วยที่จำเป็นต่อความต้องการของโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคุณภาพด้านความตรง